GENERALINIO ADVOKATO
ATHANASIOS RANTOS IŠVADA,
pateikta 2024 m. gegužės 30 d.[1]

Byla C-677/22

Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe A.
prieš
P. S.A.

(*Sąd Rejonowy Katowice – Wschód w Katowicach* (Rytų Katovicų apylinkės teismas Katovicuose, Lenkija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2011/7/ES – Kova su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius – 3 straipsnis – Sandoriai tarp įmonių – 3 straipsnio 5 dalis – Valstybių narių pareiga užtikrinti, kad sutartyje nurodytas mokėjimo terminas nebūtų ilgesnis nei 60 kalendorinių dienų, „išskyrus tuos atvejus, kai dėl to sutartyje aiškiai susitariama kitaip“ – Sutartys, sudarytos surengus aukcioną ar pasibaigus konkursui – Sutarties sąlyga, kad mokėjimo terminas yra 120 kalendorinių dienų, kurią vienašališkai nustatė viena iš sutarties šalių“

I. Įvadas

1. Direktyvos 2011/7/ES[2], kurios tikslas – kovoti su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius, 3 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad valstybės narės turi užtikrinti, kad sutartyje nustatytas mokėjimo laikotarpis neviršytų 60 kalendorinių dienų, nebent dėl to sutartyje „aiškiai susitariama“ kitaip, su sąlyga, kad tai nėra labai nesąžininga kreditoriaus atžvilgiu, kaip suprantama pagal šios direktyvos 7 straipsnį.

2. Ar tarp įmonių sudarytų sutarčių atveju vienos iš sutarties šalių vienašališkai nustatytas mokėjimo laikotarpis, ilgesnis nei 60 kalendorinių dienų nuo sąskaitos faktūros pateikimo skolininkui dienos, gali būti laikomas „aiškiu susitarimu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalį? Toks iš esmės yra klausimas, kurį pateikė *Sąd Rejonowy Katowice – Wschód w Katowicach* (Rytų Katovicų apylinkės teismas Katovicuose, Lenkija).

3. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant *Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe A.*, ribotos atsakomybės bendrovės, veikiančios kasybos įrangos gamybos srityje (toliau – A. arba ieškovė), ir P. S.A., akcinės bendrovės, veikiančios akmens anglies gavybos ir prekybos srityje (toliau – P. arba atsakovė), ginčą dėl reikalavimo

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] 2011 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl kovos su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius (OL L 48, 2011, p. 1).

sumokėti delspinigius už P. laiku neapmokėtas sąskaitas faktūras, susijusias su sutartimis, sudarytomis tarp šių bendrovių, konkrečiau kalbant, dėl 120 dienų mokėjimo laikotarpio, kurį P. nurodė iš anksto parengtos sutarties sąlygoje, galiojimo.

4. Šioje byloje Teisingumo Teismo prašoma pirmą kartą pateikti Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos nukrypti leidžiančios nuostatos aiškinimą. Siekiant atsakyti į pateiktą klausimą, reikės nustatyti, ar kovojant su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius, sąvoka „aiškus susitarimas“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, apima sutikimą su mokėjimo terminu, kylantį naudojantis vienos iš sutarties šalių vienašališkai parengtais dokumentais, pavyzdžiui, standartinių sutarčių formomis arba „iš anksto suformuluotomis tipinėmis sutartimis“, kurių bendrosiose sąlygose nurodytas ilgesnis nei 60 kalendorinių dienų mokėjimo laikotarpis.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

5. Direktyvos 2011/7 12, 13 ir 28 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(12) Pavėluotas mokėjimas yra sutarties pažeidimas, kuris daugumoje valstybių narių skolininkams yra finansiškai patrauklus dėl mažų arba iš viso netaikomų delspinigių už pavėluotus mokėjimus normų ir (arba) lėtos žalos atlyginimo procedūros. Norint pakeisti šią tendenciją ir atgrasinti nuo pavėluoto mokėjimo, būtina atlikti lemiamą reikšmę turinčius pakeitimus siekiant įtvirtinti atsiskaitymo laiku kultūrą, pvz., nustatyti, kad teisės taikyti delspinigius atsisakymas visuomet būtų laikomas labai nesąžininga sutarties sąlyga arba praktika. Be to, tokie pokyčiai turėtų apimti konkrečių nuostatų dėl mokėjimo laikotarpių ir kreditorių patirtų išlaidų kompensavimo įvedimą, taip pat, *inter alia*, prezumpciją, jog teisės į išieškojimo išlaidų kompensavimą atsisakymas yra labai nesąžiningas.

(13) Atitinkamai reikėtų priimti nuostatą, kad paprastai įmonių sutartyse mokėjimo laikotarpiai būtų 60 kalendorinių dienų. Vis dėlto esant tam tikroms aplinkybėms įmonėms gali reikėti ilgesnių mokėjimo laikotarpių, pvz., kai įmonės nori savo klientams suteikti prekybos kreditą. Todėl šalims reikėtų palikti galimybę aiškiai susitarti dėl ilgesnių nei 60 kalendorinių dienų mokėjimo laikotarpių, tačiau numatant sąlygą, kad toks mokėjimo laikotarpio pratęsimas nebūtų labai nesąžiningas kreditoriaus atžvilgiu.

<…>

(28) Šia direktyva turėtų būti uždrausta piktnaudžiauti sutarties laisve kreditoriaus nenaudai. Todėl tuo atveju, kai sutarties sąlyga arba praktika, susijusi su mokėjimo data ar laikotarpiu, delspinigių už pavėluotą mokėjimą norma arba išieškojimo išlaidų kompensavimu, nepagrįsta remiantis skolininkui suteiktomis sąlygomis arba ja iš esmės siekiama suteikti skolininkui papildomo likvidumo kreditoriaus sąskaita, tokia sutarties sąlyga arba praktika gali būti laikoma tokiu piktnaudžiavimu. <…>“

6. Šios direktyvos 1 straipsnyje „Dalykas ir taikymo sritis“ nustatyta:

„1. Šios direktyvos tikslas – kovoti su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius, siekiant užtikrinti tinkamą vidaus rinkos veikimą ir taip didinti įmonių, visų pirma [mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ)], konkurencingumą.

2. Ši direktyva taikoma visiems mokėjimams, kuriais atlyginama už komercinius sandorius.

<…>“

7. Šios direktyvos 2 straipsnyje „Terminų apibrėžtys“ nurodyta:

„Šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys:

1) komerciniai sandoriai – įmonių sandoriai arba įmonių ir viešosios valdžios institucijų sandoriai, kurių pagrindu už atlygį turi būti perduotos prekės arba suteiktos paslaugos;

2) viešosios valdžios institucija – perkančioji organizacija, kaip apibrėžta Direktyvos 2004/17/EB[3] 2 straipsnio 1 dalies a punkte ir Direktyvos 2004/18/EB[4] 1 straipsnio 9 dalyje, neatsižvelgiant į sutarties dalyką ar vertę;

3) įmonė – organizacija, išskyrus viešosios valdžios instituciją, vykdanti savo nepriklausomą ekonominę ar profesinę veiklą, net jeigu tą veiklą vykdo vienas asmuo;

4) pavėluotas mokėjimas – mokėjimas, neatliktas per sutartyje arba teisės aktuose numatytą mokėjimo laikotarpį, kai įvykdomi 3 straipsnio 1 dalyje arba 4 straipsnio 1 dalyje nustatyti reikalavimai;

5) delspinigiai už pavėluotą mokėjimą – teisės aktuose numatyti delspinigiai už pavėluotą mokėjimą arba delspinigiai, nustatyti įmonių susitarimu, kuriam taikomas 7 straipsnis;

6) teisės aktuose nustatyti delspinigiai už pavėluotą mokėjimą – delspinigiai už pavėluotą mokėjimą, skaičiuojami pagal paprastųjų palūkanų normą, kurią sudaro referencinės palūkanų normos ir ne mažiau kaip aštuonių procentinių punktų suma;

<…>“

8. Šios direktyvos 3 straipsnio „Įmonių sandoriai“ 1, 3 ir 5 dalyse įtvirtinta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad įmonėms sudarant komercinius sandorius kreditorius turėtų teisę į delspinigius už pavėluotą mokėjimą nereikalaujant priminimo, kai įvykdomi šie reikalavimai:

a) kreditorius įvykdė savo sutartines ir teisines pareigas; ir

[3] 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo (OL L 134, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 7 t., p. 19).

[4] 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (OL L 134, 2004, p. 114; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 7 t., p. 132).

b) kreditorius laiku negavo jam priklausančios sumos, išskyrus atvejį, kai skolininkas nėra atsakingas už vėlavimą.

<…>

3. Jei įvykdomi 1 dalyje nustatyti reikalavimai, valstybės narės užtikrina, kad:

a) kreditorius turėtų teisę į delspinigius už pavėluotą mokėjimą nuo dienos, einančios po sutartyje nustatytos mokėjimo dienos arba mokėjimo termino pabaigos;

<…>

5. Valstybės narės užtikrina, kad sutartyje nustatytas mokėjimo laikotarpis neviršytų 60 kalendorinių dienų, išskyrus tuos atvejus, kai dėl to sutartyje aiškiai susitariama kitaip, su sąlyga, kad tai nėra labai nesąžininga kreditoriaus atžvilgiu, kaip tai apibrėžta 7 straipsnyje.“

9. Direktyvos 2011/7 7 straipsnio „Nesąžiningos sutarties sąlygos ir praktika“ 1 dalis suformuluota taip:

„1. Valstybės narės numato, kad sutarties sąlyga arba praktika, susijusi su <…> delspinigių už pavėluotą mokėjimą palūkanų norma <…> yra nevykdytina arba iš jos kyla reikalavimas kompensuoti nuostolius, jei ji yra labai nesąžininga kreditoriaus atžvilgiu.

Nustatant, ar sutarties sąlyga arba praktika yra labai nesąžininga kreditoriaus atžvilgiu, kaip apibrėžta pirmoje pastraipoje, atsižvelgiama į visas konkretaus atvejo aplinkybes, įskaitant:

<…>

c) tai, ar skolininkas turi objektyvią priežastį nukrypti nuo teisės aktuose nustatytų delspinigių už pavėluotą mokėjimą palūkanų normos, mokėjimo laikotarpio, kaip nurodyta 3 straipsnio 5 dalyje <…>“

B. Lenkijos teisė

10. Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos 2013 m. kovo 8 d. *Ustawa o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych* (Įstatymas dėl kovos su pernelyg ilgai užlaikomais mokėjimais pagal komercinius sandorius)[5], kuriuo į Lenkijos teisę perkelta Direktyva 2011/7 (toliau – 2013 m. kovo 8 d. įstatymas), 5 straipsnyje nustatyta:

„Kai komercinio sandorio šalys, išskyrus medicinos sektoriaus viešuosius subjektus <…>, sutartyje nustato ilgesnį nei 30 dienų mokėjimo terminą, pasibaigus šiam terminui, skaičiuojamam nuo paslaugos suteikimo ir sąskaitos faktūros ar dokumento, patvirtinančio prekės pristatymą arba paslaugos suteikimą, pateikimo skolininkui dienos iki apmokėjimo dienos, kreditorius gali reikalauti mokėti teisės aktuose nustatytus delspinigius, kol piniginė prievolė yra vykdytina.“

[5] *Dz. U.*, 2013, 403 pozicija.

11. 2013 m. kovo 8 d. įstatymo 7 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Išskyrus sandorius, kai skolininkas yra viešasis subjektas, komercinius sandorius sudarę kreditoriai turi teisę be atskiro pranešimo gauti teisės aktuose nustatytus delspinigius už pavėluotą mokėjimą pagal komercinius sandorius, nebent šalys susitarė dėl didesnių delspinigių, už laikotarpį nuo mokėjimo termino pabaigos iki faktinio mokėjimo dienos, jei įvykdomos šios kumuliacinės sąlygos:

1) kreditorius įvykdė savo pareigas;

2) kreditorius negavo mokėjimo per sutartyje nustatytą terminą.

2. Sutartyje nustatytas mokėjimo terminas negali viršyti 60 dienų nuo sąskaitos faktūros ar dokumento, patvirtinančio prekės pristatymą ar paslaugos suteikimą, pateikimo skolininkui dienos, nebent šalys sutartyje aiškiai susitaria kitaip, su sąlyga, kad šis susitarimas nėra labai nesąžiningas kreditoriaus atžvilgiu.

3. Jei sutartyje nustatytas mokėjimo terminas viršija 60 dienų nuo sąskaitos faktūros ar dokumento, patvirtinančio prekės pristatymą ar paslaugos suteikimą, pateikimo skolininkui dienos, ir nėra įvykdyta šio straipsnio 2 dalyje nurodyta sąlyga, paslaugą suteikęs kreditorius pasibaigus 60 dienų terminui turi teisę į šio straipsnio 1 dalyje nurodytus delspinigius.“

12. Šio įstatymo 11b straipsnyje įtvirtinta:

„Siekiant nustatyti teisės aktuose nurodytų delspinigių pagal komercinius sandorius dydį taikoma Lenkijos nacionalinio banko referencinė palūkanų norma, galiojanti:

1) sausio 1 d. – dėl delspinigių, mokėtinų už laikotarpį nuo sausio 1 d. iki birželio 30 d.;

2) liepos 1 d. – dėl delspinigių, mokėtinų už laikotarpį nuo liepos 1 d. iki gruodžio 31 d.“

III. Pagrindinė byla, prejudicinis klausimas ir procesas Teisingumo Teisme

13. Pagrindinė byla susijusi su bendrovės A., ribotos atsakomybės bendrovės pagal Lenkijos teisę, vykdančios ekonominę veiklą, be kita ko, kasybos elektroninės įrangos gamybos srityje, ir bendrovės P., akcinės bendrovės pagal Lenkijos teisę – vienos didžiausių kasybos bendrovių Europoje, kurios ekonominė veikla apima, be kita ko, akmens anglies gavybą ir prekybą, – ginču.

14. 2018 ir 2019 m. P. su A. sudarė kelias sutartis dėl kasybos įrangos tiekimo (toliau – aptariamos sutartys). Kai kurios iš šių sutarčių buvo sudarytos surengus aukcionus (neatidėliotinų sandorių forma) P. valdomoje interneto svetainėje, kurioje buvo paskelbta informacija apie atitinkamą pirkimą ir jo vykdymo sąlygos. Taigi dalyvavimas elektroniniu būdu rengiamuose aukcionuose reiškė, kad su šiomis sąlygomis sutinkama. Kitos sutartys buvo sudarytos pasibaigus viešajam arba neviešajam konkursui pagal sąlygas, kurias vienašališkai nustatė P. savo parengtose specifikacijose. Šį dokumentą savarankiškai parengė ši bendrovė, o A. neturėjo jokios įtakos jo

turiniui. A. turėjo galimybę ginčyti šias sąlygas, pareikšdama ieškinį [6], tačiau nagrinėjamu atveju ji to nepadarė.

15. Tiek aukciono, tiek konkurso atveju P. nustatytas mokėjimo terminas buvo 120 dienų, skaičiuojant nuo tos dienos, kai ji gavo sąskaitą faktūrą, nesant galimybės kitai šaliai šio termino pakeisti. Aptariamos sutartys galėjo būti sudarytos tik A. sutikus su P. apibrėžtomis sąlygomis, įskaitant 120 dienų mokėjimo terminą, skaičiuojamą nuo tos dienos, kai P. gavo sąskaitą faktūrą [7].

16. Taigi abi šalys sudarė įvairių sutarčių, kurias A. įvykdė ir už jų įvykdymą išrašė P. dalines sąskaitas faktūras; P. apmokėjo A. išrašytas 354 sąskaitas faktūras per 120–122 dienas nuo jų gavimo dienos. Kadangi mokėjimas buvo atliktas praėjus aptariamose sutartyse nurodytam 120 dienų terminui, A. išsiuntė P. suvestinės apskaitos pažymą, kurioje, be pagrindinių skolų sumų, buvo nurodyti mokėtini delspinigiai ir fiksuoto dydžio kompensacija (nagrinėjamu atveju – 40 EUR už kiekvieną sąskaitą faktūrą).

17. 2021 m. gruodžio 31 d. A. pareiškė ieškinį *Sąd Rejonowy Katowice – Wschód w Katowicach* (Rytų Katovicų apylinkės teismas Katovicuose), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, prašydama priteisti iš P. 13 702,99 PLN (apie 2 985 EUR) ir teisės aktuose nustatytus delspinigius nuo ieškinio pareiškimo dienos iki sumokėjimo dienos, taip pat 4 473,04 PLN (apie 975 EUR) išieškojimo išlaidų kompensaciją. Už laikotarpį nuo 31 iki 60 dienos po sąskaitos faktūros išrašymo ieškovė skaičiavo mažesnius delspinigius pagal 2013 m. kovo 8 d. įstatymo 5 straipsnį. Tačiau už laikotarpį nuo 61 dienos iki apmokėjimo dienos ji skaičiavo didesnius delspinigius pagal šio įstatymo 7 straipsnį.

18. Grįsdama reikalavimą priteisti delspinigius pagal minėto įstatymo 7 straipsnį A. nurodė, kad turėjo teisę taip skaičiuoti delspinigius, nes dėl 120 dienų mokėjimo laikotarpio šalys nesitarė, jį vienašališkai nustatė P. tipinėje sutartyje, pridėtoje prie paskelbtų specifikacijų [8].

19. 2022 m. sausio 26 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo *referendarz sądowy* (teismo kancleris, Lenkija) išdavė mokėjimo įsakymą, juo visiškai patenkino A. reikalavimą.

20. P. pateikė dalinį prieštaravimą dėl šio mokėjimo įsakymo, ginčydama būtent delspinigių dalį, apskaičiuotą pagal 2013 m. kovo 8 d. įstatymo 7 straipsnį. Grįsdama savo prieštaravimą ji ginčijo tai, kad sąskaitų faktūrų apmokėjimo terminas turėjo būti 60 dienų, ir teigė, kad sąskaitos faktūros buvo apmokėtos per nustatytą terminą, nevėluojant, taigi ieškovė neturi teisės į jokią išieškojimo išlaidų kompensaciją. Iš tikrųjų, P. teigimu, A. sutiko su 120 dienų mokėjimo laikotarpiu ir jos išrašytose sąskaitose faktūrose taip pat buvo nurodytas toks mokėjimo terminas. Atsižvelgiant į tai, kad A. susipažino su pirkimo specifikacijomis ir vėliau, vykstant konkursų procedūroms, pati pateikė P. pasiūlymus, kuriuose numatė 120 dienų mokėjimo laikotarpį, o laimėjusi konkursus sudarė kelias sutartis, kuriose šį laikotarpį patvirtino, taip pat neginčijo susitarimų šiuo klausimu, laikytina, kad šalys susitarė dėl ilgesnio mokėjimo laikotarpio. P. taip pat

[6] Kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, vykstant konkursui A. dėl aptariamų sutarčių esminių sąlygų galėjo pateikti skundą *Krajowa Izba Odwoławcza* (Nacionalinė apeliacinė taryba, Lenkija), o jos sprendimą galima apskųsti apeliacine tvarka *Sąd Okręgowy* (apygardos teismas, Lenkija).

[7] Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, P. tvirtina, jog iš kitų šalių sudarytų sutarčių, kurios nėra šios bylos dalykas, bet kurių turinio santrauka buvo pateikta vykstant nacionaliniam procesui, matyti, kad kiekvienoje iš šių sutarčių taip pat buvo nurodytas 120 dienų mokėjimo terminas.

[8] A. teigimu, dėl šio laikotarpio jokiu metu nebuvo galima derėtis, jį vienašališkai nustatė P., naudodamasi dominuojančia padėtimi, kurią ji užima šioje rinkoje. Iš tikrųjų būtina dalyvavimo P. organizuojamame pirkime sąlyga yra tiekimo vykdymas jos nustatytais terminais ir sąlygomis, dėl kurių negalima derėtis. Ieškovės teigimu, nepaisant daugkartinių bandymų per daugelį metų pateikiant klausimus dėl specifikacijų pakeisti sutarties sąlygas dėl mokėjimo termino, jos nebuvo pakeistos taip, kad šis terminas būtų sutrumpintas iki 60 dienų.

nurodė, kad 2018–2020 m. ji, kaip pardavėja, sudarė ne vieną tiekimo sutartį identiškomis finansinėmis sąlygomis, todėl negalima teigti, kad nustatytu terminu pažeidžiami kreditoriaus interesai, nes ieškovė buvo tikra, kad parduos savo paslaugas, gaus pajamų ir išlaikys likvidumą [9].

21. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad būtina nustatyti, ar aptariamose sutartyse nurodytas mokėjimo terminas, ilgesnis nei 60 dienų, skaičiuojant nuo sąskaitos faktūros pateikimo skolininkui dienos, buvo įtvirtintas laikantis sąlygų, nurodytų 2013 m. kovo 8 d. įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje, kuria į Lenkijos teisės sistemą perkelta Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalis.

22. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pirmiausia linkęs manyti, kad sutartys, kurių sąlygas yra apibrėžusi tik viena iš šalių, neatitinka nei pirmosios sąlygos, nurodytos Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalyje, t. y. „aiškaus susitarimo“ pagal sutartį, kad mokėjimo laikotarpis bus ilgesnis nei 60 dienų [10], nei antrosios sąlygos, pagal kurią sutartyje nustatytas mokėjimo laikotarpis, viršijantis 60 dienų, neturi būti labai nesąžiningas kreditoriaus atžvilgiu [11].

23. Šiomis aplinkybėmis *Sąd Rejonowy Katowice – Wschód w Katowicach* (Rytų Katovicų apylinkės teismas Katovicuose) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar [Direktyvos 2011/7] 3 straipsnio 5 dalis turi būti aiškinama taip, kad aiškus įmonių susitarimas dėl ilgesnio nei 60 dienų mokėjimo laikotarpio gali būti taikomas tik toms sutartims, kurių sąlygos nėra suformuluotos tik vienos iš sutarties šalių?“

[9] Be to, P. manė, kad turi teisę nustatyti sutarties sąlygas pagal savo finansines galimybes, specifines rinkoje, atitinkančias akmens anglies gavybos bendrovių padėtį Lenkijoje. Ji pripažino, kad 120 dienų mokėjimo terminas yra ilgas, bet kontrahentas apie jį sužinojo pakankamai anksti, t. y. dar konkurso paskelbimo etape, todėl galėjo atitinkamai apskaičiuoti savo pasiūlymą.

[10] Iš tikrųjų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad komercinės sutartys dažnai sudaromos taip, kad viena iš šalių sutinka su kitos šalies iš anksto parengtomis sąlygomis. Sudarant tokias sutartis didelė dalis nuostatų, t. y. tos, kurios nėra parengtos ar suderintos bendrai, negali būti keičiamos. Taigi susitarimas pasireiškia tuo, kad sutinkama su tokia sutartimi, kokią ją suformulavo kontrahentas. Taigi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalis turi būti aiškinama taip, kad įmonių „aiškus susitarimas“ dėl ilgesnio nei 60 dienų mokėjimo laikotarpio netaikomas sutartims, kurių sąlygas formuluoja tik viena iš sutarties šalių. Tokį aiškinimą patvirtina šios direktyvos, kuria siekiama kovoti su mokėjimų vėlavimu vidaus rinkoje bei prisidėti prie įmonių likvidumo ir konkurencingumo gerinimo, tikslas. Iš tikrųjų paprastai privačioms įmonėms taikomas mokėjimo laikotarpis neturi būti ilgesnis kaip 60 dienų. Tačiau tai nėra griežtas terminas, nes, kaip nurodyta Direktyvos 2011/7 13 konstatuojamojoje dalyje, jis tam tikromis aplinkybėmis gali būti pratęstas, jeigu įmonės dėl to aiškiai susitarė. Taigi tiek Sąjungos, tiek nacionalinis teisės aktų leidėjas vartoja sąvoką „aiškus susitarimas“, kuris suprantamas kaip „akivaizdus“. Vis dėlto, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo manymu, terminas turi būti pratęsiamas išimties tvarka, o kreditorius turi žinoti bent jau priežastis, dėl kurių kontrahentas nori pasinaudoti šia išimtimi. Be to, žinodamas šias priežastis, jis gali įvertinti, ar kontrahento pasiūlytas terminas, net jeigu jis pagrįstai pratęstas ilgesniam laikotarpiui nei 60 dienų, nėra pernelyg ilgas ir galbūt pateikti savo argumentus, kuriais remiantis būtų galima sutikti su tokiu pratęsimu kitokiomis sąlygomis. Kita vertus, tai negalioja ne tik konkurso ar aukciono būdu sudarytoms sutartims, bet ir kitoms iš anksto suformuluotoms tipinėms sutartims. Tokiais atvejais šalys gali arba sutikti su vienos iš šalių nustatytomis būsimos sutarties sąlygomis, arba nesudaryti sutarties. Tik jei paskelbtas viešasis konkursas, yra galimybė apskųsti tam tikras sąlygas. Vis dėlto tokiu atveju kabama ne apie šalių susitarimą, o apie savarankišką subjekto, kuris nėra pačios sutarties šalis, sprendimą.

[11] Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, ši sąlyga susijusi su kreditoriumi ir tuo, kad jam nebūtų padaryta didelės žalos. Sudarant sutartį ir susitariant dėl mokėjimo laikotarpio trukmės, be Direktyvos 2011/7 7 straipsnyje nurodytų objektyvių elementų, reikia atsižvelgti ir į kreditoriaus padėtį. Iš tikrųjų tai tinkamas momentas įvertinti šią padėtį ir faktinį termino pratęsimo poveikį galimai didelei žalai kreditoriui. Tai galima įvertinti tik tada, kai žinomas kreditorius. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, neatmestina, kad termino pratęsimą ilgam laikui vieno kreditoriaus atžvilgiu bus galima laikyti „labai nesąžiningu“, o kito kreditoriaus atžvilgiu – „tiesiog nesąžiningu“. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas kitaip vertina situaciją, kai komercinį sandorį sudaro valstybės įmonė ir valdžios institucijos, nurodydamas, kad dėl ilgesnio nei 30 dienų laikotarpio taip pat turėtų būti aiškiai susitarta, bet pakanka, kad tai būtų objektyviai pateisinama dėl sutarties specifinio pobūdžio ar konkrečių elementų, o ne dėl kreditoriaus padėties. Be to, nustatyta, kad terminas jokiu būdu negali būti ilgesnis nei 60 dienų. Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad pateiktas aiškinimas taip pat leidžia geriau siekti Direktyvos 2011/7 tikslų. Nors rizika, kad įmonės vienašališkai ir nepagrįstai taikys ilgesnius mokėjimo terminus savo kontrahentams, taip siekdamos kredituoti savo einamąją veiklą, yra maža, tai dažnai daro neigiamą poveikį kontrahentų likvidumui ir konkurencingumui.

24. Rašytines pastabas Teisingumo Teismui pateikė P., Lenkijos ir Vokietijos vyriausybės, taip pat Europos Komisija.

IV. Analizė

A. Dėl prejudicinio klausimo priimtinumo

25. Prieš pradedant nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo vienintelį prejudicinį klausimą reikia nuspręsti dėl jo priimtinumo.

26. Iš tikrųjų Vokietijos vyriausybė savo rašytinėse pastabose teigia, kad prejudicinis klausimas nepriimtinas, nes prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas neturi reikšmės sprendimui pagrindinėje byloje priimti, kadangi šis sprendimas priklauso ir nuo kito klausimo, kuris nėra šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir dėl kurio prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas dar nepareiškė nuomonės, t. y. nuo klausimo, ar aptariamose sutartyse nurodytas ilgesnis nei įprastas 60 dienų mokėjimo laikotarpis reiškia, kad tai „labai nesąžininga kreditoriaus atžvilgiu“.

27. Šiuo aspektu primintina, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją Teisingumo Teismui ir nacionaliniams teismams bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes turi įvertinti, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Vadinasi, iš esmės Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą tuo atveju, kai pateikiami klausimai susiję su Sąjungos teisės išaiškinimu. Taigi Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės nuostatos išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinos tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus [12].

28. Vis dėlto nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimas aiškiai atspindi objektyvų poreikį veiksmingai išnagrinėti pagrindinę bylą. Iš tikrųjų atsakymas į klausimą, ar pagal Sąjungos teisę draudžiama taikyti nacionalinės teisės aktus, kuriais ribojama sutarties šalių galimybė aiškiai susitarti dėl mokėjimo terminų, ilgesnių nei 60 dienų, tik sutarčių, kurių sąlygos nėra apibrėžtos vienos iš sutarties šalių, atvejais, yra būtinas tam, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų priimti sprendimą pagrindinėje byloje. Tai, kad siekdamas priimti būsimą sprendimą tas teismas prireikus turės spręsti kitus klausimus, kurie nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą neaptarti, nereiškia, kad prejudicinis klausimas neturi reikšmės pagrindinės bylos baigčiai.

29. Taigi manau, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

[12] Šiuo klausimu žr. 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Infraestruturas de Portugal ir Futrifer Indústrias Ferroviárias* (C-66/22, EU:C:2023:1016, 33 ir 34 punktai).

B. Dėl esmės

30. Prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalį reikia aiškinti taip, kad, sudarant sutartį tarp įmonių, sutikimas dėl mokėjimo laikotarpio, kylantis naudojantis skolininko vienašališkai parengtais dokumentais, gali būti prilyginamas „aiškiam susitarimui“, o gal šią nuostatą reikia aiškinti taip, kad ši sąvoka susijusi tik su sutartimis, dėl kurių šalys derasi atskirai, taigi dėl ilgesnio nei 60 dienų mokėjimo laikotarpio gali būti susitarta tik sudarant tokios rūšies sutartis.

1. Dėl nagrinėjamu atveju taikytinų nuostatų

31. Prieš pradedant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prejudicinio klausimo teisinę analizę, mano manymu, būtina pateikti kelias pirmines pastabas dėl šioje byloje taikytinų Direktyvos 2011/7 nuostatų nustatymo.

32. Šiuo klausimu primintina, kad, pirma, Direktyva 2011/7, kaip nurodyta jos 1 straipsnio 2 dalyje, taikoma visiems mokėjimams, atliktiems kaip atlygis už „komercinius sandorius“, ir, antra, šios direktyvos 2 straipsnio 1 punkte ši sąvoka plačiai apibrėžta kaip „įmonių sandoriai arba įmonių ir viešosios valdžios institucijų sandoriai, kurių pagrindu už atlygį turi būti perduotos prekės arba suteiktos paslaugos“. Taigi šioje nuostatoje nurodytos dvi kumuliacinės sąlygos, kad sandoris galėtų būti laikomas „komerciniu sandoriu“. Pirma, toks sandoris turi būti sudarytas arba tarp įmonių, arba tarp įmonių ir viešosios valdžios institucijų, antra, pagal jį už atlygį turi būti tiekiamos prekės arba teikiamos paslaugos [13].

33. Nagrinėjamu atveju neginčijama, kad antroji sąlyga yra įvykdyta. Iš tikrųjų A. neginčijamai tiekė prekes P. (būtent „P. naudojamų mašinų automatizavimo ir valdymo įrangą, užtikrinančią kasybos įrenginio ir mašinų veikimo tęstinumą“) už konkretų atlygį.

34. Vis dėlto, kalbant apie pirmąją sąlygą, iš pirmo žvilgsnio neatmestina, kad kai kurios aptariamos sutartys, pirmiausia tos, kurios buvo sudarytos viešojo konkurso būdu, kvalifikuotinos kaip sandoriai tarp „įmonės“ (t. y. A.) ir „viešosios valdžios institucijos“ (t. y. P.). Iš tikrųjų, kaip savo rašytinėse pastabose pažymi Komisija, viena vertus, Lenkijos valstybės iždas yra vienintelis P. akcininkas ir, kita vertus, P. ekonominė veikla – tai kasyba, kuri gali būti prilyginama veiklai, kai vykdomas „anglių ar kito kietojo kuro žvalgymas arba gavyba“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/25/ES [14] 14 straipsnio b punktą.

35. Toks teisinis šių sandorių kvalifikavimas turi lemiamą reikšmę dėl taikytinų Direktyvos 2011/7 nuostatų, nes sandoriams tarp įmonių ir viešosios valdžios institucijų taikomos ne šios direktyvos 3 straipsnyje („Įmonių sandoriai“) nurodytos sąlygos, o jos 4 straipsnyje („Įmonių ir viešosios

[13] Žr. 2022 m. gruodžio 1 d. Sprendimą *X (Medicinos įrangos tiekimas)* (C-419/21, EU:C:2022:948, 20 ir 23 punktai bei juose nurodyta jurisprudencija).

[14] 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB (OL L 94, 2014, p. 243).

valdžios institucijų sandoriai“) nurodytos sąlygos, kurios yra griežtesnės, kiek tai susiję ir su mokėjimo terminų laikymusi [15], ir su galimybe sutartyje aiškiai nustatyti ilgesnius mokėjimo terminus [16], t. y. su pagrindiniu klausimu šioje byloje.

36. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas, taikydamas savo Procedūros reglamento 101 straipsnio 1 dalį, paprašė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateikti paaiškinimų, siekdamas nustatyti P. teisinį statusą.

37. Savo atsakyme, kurį Teisingumo Teismas gavo 2023 m. spalio 4 d., prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis turimais įrodymais, patvirtino, kad P. turi būti laikoma „įmone“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/7 2 straipsnio 3 punktą, o ne veikiančia kaip „viešosios valdžios institucija“, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio 2 punktą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, nors Lenkijos valstybės iždas yra vienintelis P. akcininkas, ši įmonė buvo sukurta iš esmės siekiant gauti pelno iš savo naudingųjų iškasenų telkinių, o ne tenkinti su bendruoju interesu susijusius kitokius nei pramoninio ar komercinio pobūdžio poreikius.

38. Atsižvelgdamas į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, kurio pateiktu faktinių aplinkybių vertinimu, susijusiu su teisiniu kvalifikavimu, Teisingumo Teismas bet kuriuo atveju negali abejoti, paaiškinimus [17], siūlau neperformuluoti prejudicinio klausimo įtraukiant ir Direktyvos 2011/7 4 straipsnį, o išnagrinėti tokį prejudicinį klausimą, kaip jį suformulavo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

2. Dėl prejudicinio klausimo

39. Pirmiausia reikia konstatuoti, kad Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalyje nepateikiama sąvokos „sutartyje aiškiai susitariama kitaip“ apibrėžties ar su šia sąvoka susijusių patikslinimų, taip pat nėra nuorodos į valstybių narių teisę siekiant nustatyti šios sąvokos reikšmę ir apimtį. Šiomis aplinkybėmis tokia sąvoka visoje Europos Sąjungoje turi būti aiškinama savarankiškai ir vienodai, atsižvelgiant į vienodo Sąjungos teisės taikymo reikalavimus, susijusius su lygybės principu. Tokia sąvoka turi būti aiškinama atsižvelgiant į šios nuostatos formuluotę, kontekstą ir ja siekiamus tikslus, taip pat prireikus į jos genezę [18].

a) Dėl pažodinio aiškinimo

40. Kalbant, pirma, apie Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalies formuluotę, kaip pažymėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas [19], šioje nuostatoje įtvirtinta, kad sutarto mokėjimo laikotarpio, viršijančio 60 kalendorinių dienų, galiojimui nustatytos dvi kumuliacinės sąlygos: formos sąlyga (dėl šio laikotarpio „sutartyje aiškiai susitariama“) ir turinio sąlyga (tai neturi būti „labai nesąžininga kreditoriaus atžvilgiu, kaip tai apibrėžta 7 straipsnyje“).

[15] Žr. 2020 m. sausio 28 d. Sprendimą *Komisija / Italija (Kovos su pavėluotu mokėjimu direktyva)* (C-122/18, EU:C:2020:41, 43 punktas).

[16] Žr. Direktyvos 2011/7 4 straipsnio 6 dalį, kurioje, kitaip nei šios direktyvos 3 straipsnio 5 dalyje, nurodyta, kad sutartyje nustatytas mokėjimo laikotarpis „*bet kuriuo atveju* [neturi viršyti] 60 kalendorinių dienų“ (išskirta mano). Vadinasi, pagal šią nuostatą bet kuriuo atveju draudžiama, kad P., kiek ji gali būti kvalifikuojama kaip „viešosios valdžios institucija“, nustatytų sąlygą, kad mokėjimo laikotarpis yra 120 dienų. Šiuo klausimu žr. mano išvadą, pateiktą byloje *BFF Finance Iberia* (C-585/20, EU:C:2022:329, 36–54 punktai).

[17] Šiuo klausimu žr. 2022 m. spalio 27 d. Sprendimą *Instituto do Cinema e do Audiovisual* (C-411/21, EU:C:2022:836, 16 ir 17 punktai).

[18] Šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 9 d. Sprendimą *RL (Direktyva dėl kovos su pavėluotu mokėjimu)* (C-199/19, EU:C:2020:548, 27 punktas) ir 2020 m. lapkričio 18 d. Sprendimą *Techbau* (C-299/19, EU:C:2020:937, 38 punktas).

[19] Žr. šios išvados 22 punktą.

41. Iš šios nuostatos formuluotės matyti, kad joje nėra tiesiogiai reglamentuojamas klausimas, ar „aiškaus susitarimo“ sąlyga gali būti sutartyse, kurių turinį vienašališkai parengė viena iš šalių. Iš tikrųjų formos sąlygoje, susijusioje su „aiškiu susitarimu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalį ir šios direktyvos 13 konstatuojamąją dalį [20], daroma nuoroda ne į tai, kaip turi būti susitarta sutartyje [21], o priešingai, į reikalavimą, kad iš šios sutarties būtų „aiškiai“, t. y. pakankamai akivaizdžiai ir nedviprasmiškai, matyti su mokėjimo laikotarpiu susijęs susitarimas, kad sutarties šalys galėtų puikiai apie jį žinoti ir neprivalėtų kildinti galimo mokėjimo laikotarpio pratęsimo iš kitų sutarties sąlygų arba iš faktinio sutarties šalių elgesio [22].

42. *A fortiori*, priešingai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo analizei, iš Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalies formuluotės negalima daryti išvados, kad „aiškiai susitariama“ tik kai dėl tokios sąlygos buvo atskirai derėtasi. Iš tikrųjų šios nuostatos formuluotė prieštarauja tokiam aiškinimui, nes vartodamas žodžių junginį „aiškiai susitariama“ Sąjungos teisės aktų leidėjas nepatikslina, kuri sutarties šalis į sutartį įtraukė sąlygą, susijusią su mokėjimo laikotarpiu, ir nenurodo skirtumo pagal tai, ar dėl šios sąlygos buvo atskirai derėtasi. Be to, jis neskiria „atskiro susitarimo“ ir „iš anksto suformuluotos tipinės sutarties“. Kaip teisingai pažymi Vokietijos vyriausybė, jei siekdamas atsižvelgti į aplinkybę, kad dėl sąlygos buvo atskirai derėtasi, Sąjungos teisės aktų leidėjas būtų norėjęs daryti tokį skirtumą, jis būtų pasirinkęs kitokią formuluotę, pagal kurią būtų nustatyta pareiga taip derėtis [23].

[20] Pažymėtina, kad Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalies versijoje prancūzų kalba vartojamas veiksmažodis *stipuler* – kuriuo iš esmės neutraliai „nurodoma sutarties sąlyga“ (žr. apibrėžtį, pateikiamą žodyne „Larousse“ adresu https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/stipuler/74741) – neatitinka šios direktyvos 13 konstatuojamojoje dalyje vartojamo veiksmažodžio *convenir*, reiškiančio „susitarti dėl kažko“ (https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/convenir/18968). Tačiau daugumoje kitų kalbinių versijų yra sąsaja tarp veiksmažodžių, vartojamų šios direktyvos 13 konstatuojamojoje dalyje ir 3 straipsnio 5 dalyje (žr. atitinkamai versijas anglų kalba – „possible for the parties to expressly *agree*“ / „unless otherwise expressly *agreed* in the contract“, vokiečių kalba – „die Vertragsparteien sollten daher <…> ausdrücklich *vereinbaren* können“ / „es sei denn im Vertrag wurde ausdrücklich etwas anderes *vereinbart*“, italų kalba – „la possibilità per le parti di *concordare* espressamente“ / „se non diversamente concordato espressamente nel contratto“, ispanų kalba – „la posibilidad de *acordar* expresamente“ / „salvo *acuerdo* expreso en contrario recogido en el contrato“ ir graikų kalba – „δυνατότητα των μερών να *συμφωνούν* ρητά“ / „εκτός εάν ρητά *συμφωνήθηκε* διαφορετικά στο κείμενο της σύμβασης“ (išskirta mano). Remiantis Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, esant Sąjungos teisės akto įvairių kalbinių versijų neatitikimų, nagrinėjama nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į bendrą teisės akto, kurio dalis ji yra, struktūrą ir tikslą (2019 m. gegužės 14 d. Sprendimas *M ir kt. (Pabėgėlio statuso panaikinimas)* (C-391/16, C-77/17 ir C-78/17, EU:C:2019:403, 88 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[21] Arba į tai, kaip turi būti nustatyta sąlyga, taip pat nepatikslinama, ar ji gali būti nurodyta iš anksto parengtose sutarties sąlygose. Pažymėtina, kad, kaip ir 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/35/EB dėl kovos su pavėluotu mokėjimu komerciniuose sandoriuose (OL L 200, 2000, p. 35; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 17 sk., 1 t., p. 226), Direktyva 2011/7 nebuvo priimta tam, kad būtų „daromas poveikis nacionalinėms nuostatoms, susijusioms su sutarčių sudarymo būdais“ (žr. Direktyvos 2000/35 19 konstatuojamąją dalį ir Direktyvos 2011/7 28 konstatuojamąją dalį).

[22] Kaip pažymi Vokietijos vyriausybė, tokį aiškinimą patvirtina šios sąvokos vartojimas kituose Europos Sąjungos teisės aktuose. Pavyzdžiui, 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL L 304, 2011, p. 64), 7 straipsnio 4 dalies a punkte, 13 straipsnio 1 dalyje, 14 straipsnio 4 dalies a punkto ii papunktyje ir 22 straipsnyje tam tikros bendrosios sistemos išimtys nustatytos *aiškiai sutikus vartotojui*. Pagal 2019 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų (OL L 136, 2019, p. 1; klaidų ištaisymas OL L 305, 2019 11 26, p. 60) 18 straipsnio 2 dalį turi būti kompensuojama tokiu pačiu mokėjimo būdu, koks buvo naudojamas mokant, nebent *vartotojas būtų aiškiai sutikęs su kitu būdu*. Pagal Direktyvos 2011/83 6 straipsnio 5 dalį tam tikra informacija, suteikta prieš sudarant sutartį, yra neatsiejama nuotolinės sutarties dalis, nebent sutarties šalys „*aiškiai*“ (išskirta mano) susitartų kitaip. Direktyvos 2019/770 13 straipsnio 1 dalis analogiškai suformuluota kalbant apie „sutarties šalių aiškiai sutartą papildomą laikotarpį“. Be to, kai Sąjungos teisės aktų leidėjas nori nustatyti griežtesnius reikalavimus dėl sąlygos ir neįtraukti nuostatos į bendrąsias sąlygas, jis paprastai šį norą aiškiai išreiškia, kaip matyti, pavyzdžiui, iš Direktyvos 2019/770 8 straipsnio 5 dalies. Šioje nuostatoje nurodyta, kad vartotojas turi būti ne tik aiškiai, bet ir atskirai sutikęs, kad skaitmeninė prekė nukrypsta nuo objektyvių atitikties reikalavimų („sudarydamas sutartį, aiškiai ir atskirai sutiko su tuo nukrypimu“). Sąvoka „atskirai“ reiškia, kad vartotojas sutinka su nukrypimu „atskirai nuo kitų pareiškimų ar susitarimų“, vadinasi, tokio nukrypimo negalima numatyti daugelyje iš anksto parengtų bendrųjų sąlygų (žr. Direktyvos 2019/770 49 konstatuojamąją dalį).

[23] Pavyzdžiui, 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 3 straipsnio 1 dalyje apibrėžiama situacija, kai sutarties sąlyga, *„dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“*, yra laikoma nesąžininga (išskirta mano). Pagal šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalį visada laikoma, kad dėl sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, jeigu ji buvo parengta iš anksto ir vartotojas dėl to negalėjo turėti įtakos jos turiniui, pirmiausia iš anksto suformuluotos tipinės sutarties atveju.

43. Taigi iš Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalies formuluotės matyti, kad palaikydamos sutartinius santykius sutarties šalys gali pratęsti įstatyme nustatytą 60 dienų terminą, jei sąlygos, pagal kurią numatytas toks pratęsimas, turinys yra pakankamai aiškus ir nedviprasmiškas silpnesne laikomai sutarties šaliai.

44. Šios išvados, mano nuomone, negali paneigti pirmiausia Komisijos pateiktas argumentas, pagal kurį iš esmės žodžių junginiais „aiškiai susitariama“ (vartojamu šios direktyvos 3 straipsnio 5 dalyje) arba „aiškiai susitarti“ (vartojamu šios direktyvos 13 konstatuojamojoje dalyje) būtinai daroma nuoroda į aktyvų kreditoriaus dalyvavimą sudarant sutartį, kad būtų daromas realus poveikis jos turiniui. Tai, kad sutarties šalys turėtų galėti „aiškiai susitarti“ dėl mokėjimo laikotarpių, ilgesnių nei 60 dienų, negali būti suprantama kaip reikalavimas, kad abi sutarties šalys aktyviai dalyvautų rengiant sutarties sąlygą. Iš tikrųjų aplinkybė, kad sutarties sąlygas parengia tik viena iš sutarties šalių, negali, nebent tai būtų nesąžininga[24], būti prilyginama sutarties šalių sutarimo nebuvimui ar netgi negaliojančiam „susitarimui“. Jeigu būtų teigiama priešingai, reikėtų daryti paradoksalią išvadą, pagal kurią būtų daroma prielaida, kad standartinės formos sutartys, kaip antai iš anksto suformuluotos tipinės sutartys, negali atspindėti bendros sutarties šalių valios, nebent dėl kiekvienos jose esančios sąlygos būtų deramasi atskirai[25].

b) Dėl kontekstinio aiškinimo

45. Kalbant, antra, apie šios nuostatos kontekstą, mano manymu, kontekstinis aiškinimas patvirtina pirma pateiktą pažodinį aiškinimą.

46. Iš tikrųjų, kaip nurodyta šios išvados 40 punkte, be formos sąlygos, susijusios su „aiškaus susitarimo“ įtraukimu, pagal turinio sąlygą reikalaujama, kad tai nebūtų „labai nesąžininga kreditoriaus atžvilgiu, kaip apibrėžta [Direktyvos 2011/7] 7 straipsnyje“. Vis dėlto pastaroji nuostata, apimanti elementus, į kuriuos reikia atsižvelgti siekiant nustatyti, be kita ko, ar sutarties sąlyga reiškia, kad tai labai nesąžininga kreditoriaus atžvilgiu, negali būti aiškinama taip, kad ji susijusi tik su sutarties sąlygomis, dėl kurių buvo „atskirai derėtasi“. Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nurodyta, kad, siekiant nustatyti, ar sutarties sąlyga yra nesąžininga, „atsižvelgiama į visas konkretaus atvejo aplinkybes“, įskaitant „tai, ar skolininkas turi objektyvią priežastį nukrypti nuo teisės aktuose nustatytų delspinigių už pavėluotą mokėjimą palūkanų normos, [be kita ko] mokėjimo laikotarpio, kaip nurodyta [šios direktyvos] 3 straipsnio 5 dalyje <…>“. Tai reiškia, jog aplinkybė, kad viena iš sutarties šalių nustatė sąlygą dėl mokėjimo laikotarpio, gali būti vienas iš nagrinėjamo atvejo aspektų, į kurį bus atsižvelgta. Taigi labai nesąžiningo elgesio kreditoriaus atžvilgiu draudimas užtikrina jo bendrą apsaugą, neatsižvelgiant į tai, ar dėl mokėjimo terminų buvo derėtasi atskirai, ar juos nustatė viena iš šalių. Vadinasi, atrodo logiška, kad šių dviejų rūšių sutarties sąlygos gali būti laikomos „aiškiais susitarimais“.

c) Dėl teleologinio aiškinimo

47. Kalbant, trečia, apie Direktyva 2011/7 siekiamą tikslą, atrodo, kad jis taip pat patvirtina šį aiškinimą.

[24] Žr. šios išvados 52 punktą.

[25] Be to, pažymėtina, kad vienintelė prielaida, daroma Direktyvoje 2011/7, yra šios direktyvos 7 straipsnio 3 dalyje, pagal kurią „preziumuojama, kad sutarties sąlyga <…>, dėl kurios negalimas 6 straipsnyje nurodytas išieškojimo išlaidų kompensavimas, yra labai nesąžininga“.

48. Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalis, kaip matyti iš šios direktyvos 12 konstatuojamosios dalies, susijusi su bendresniu tikslu atlikti „lemiamą reikšmę turinčius pakeitimus siekiant įtvirtinti atsiskaitymo laiku kultūrą <…>. Be to, tokie pokyčiai turėtų apimti konkrečių nuostatų dėl mokėjimo laikotarpių <…> įvedimą“ [26]. Taigi pagal šios direktyvos 13 konstatuojamąją dalį minėta nuostata siekiama įgyvendinti teisės aktų leidėjo norą, „kad paprastai įmonių sutartyse mokėjimo laikotarpiai būtų 60 kalendorinių dienų“. Vis dėlto Sąjungos teisės aktų leidėjas pripažįsta, kad „esant tam tikroms aplinkybėms įmonėms gali reikėti ilgesnių mokėjimo laikotarpių, pvz., kai įmonės nori savo klientams suteikti prekybos kreditą. Todėl [sutarties] šalims reikėtų palikti galimybę aiškiai susitarti dėl ilgesnių nei 60 kalendorinių dienų mokėjimo laikotarpių, tačiau numatant sąlygą, kad toks mokėjimo laikotarpio pratęsimas nebūtų labai nesąžiningas kreditoriaus atžvilgiu“. Taigi Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalimi kodifikuojama Sąjungos teisės leidėjo pageidaujama sistema, susijusi su galimybe leisti susitarti dėl tokio įstatyme nustatyto 60 dienų termino pratęsimo [27].

49. Manau, kad siekti šio tikslo negali trukdyti tai, jog viena iš sutarties šalių vienašališkai apibrėžia sąlygą, pagal kurią numatytas ilgesnis nei 60 dienų mokėjimo laikotarpis, pavyzdžiui, naudodama iš anksto nustatytas bendrąsias sąlygas. Tokios rūšies sąlygos pasirinkimas neatleidžia sutarties šalių nuo pareigos laikytis visų Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalyje nustatytų sąlygų. Vienos iš sutarties šalių vienašališkai nustatytą mokėjimo laikotarpį, kuriuo peržengiama 60 dienų riba, taip pat turi būti galima „aiškiai“, t. y. pakankamai akivaizdžiai, matyti iš sutarties dokumentų ir jis neturi būti labai nesąžiningas kreditoriaus atžvilgiu. Šiuo klausimu atkreiptinas dėmesys į tai, kad šios direktyvos 7 straipsnyje numatyti sankcijų mechanizmai, pagal kuriuos valstybės narės nustato, kad arba nesąžiningos sutarties sąlygos yra netaikytinos, arba dėl jų gali būti pareikštas ieškinys dėl žalos atlyginimo, taip pat taikomi esant tokioms situacijoms.

50. Taigi „aiškaus susitarimo“ reikalavimu siekiama leisti silpnesne laikomai sutarties šaliai (iš esmės kreditoriui) pakankamai aiškiai, būtent prieš sutarties sudarymą, nustatyti, ar ji sutinka su sąlyga, galinčia pakenkti jos interesams, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalį. Vadinamajai „silpnesnei“ šaliai reikalinga ši apsauga, neatsižvelgiant į tai, ar jai nenaudinga sąlyga yra sutartyje, dėl kurios buvo atskirai derėtasi, ar iš anksto parengtoje sutartyje.

51. Galiausiai šios išvados negalima paneigti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo argumentu, pagal kurį šia nuostata siekiama apsaugoti kreditorių nuo pernelyg ilgų terminų. Iš tikrųjų kreditoriaus apsauga nepateisinamas automatiškas sutartų mokėjimo terminų, kuriuos vienašališkai nustatė skolininkas, pripažinimas neteisėtais. Toks aiškinimas viršytų tai, kas būtina Direktyvos 2011/7 tikslui pasiekti. Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje nėra nurodyta, kad ilgesni nei 60 dienų mokėjimo terminai, kuriuos vienašališkai nustatė viena iš sutarties šalių, savaime reiškia, kad tai „labai nesąžininga“, joje, priešingai, nurodyti aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti, išvardijant pagrindinius vertinimo kriterijus [28]. Taigi iš karto neatmestina, kad vienos iš sutarties šalių nustatytas ilgesnis nei 60 dienų mokėjimo laikotarpis taip pat atitinka leistinos išimties kriterijus.

[26] Šiuo klausimu taip pat žr. mano išvadą, pateiktą byloje *BFF Finance Iberia* (C-585/20, EU:C:2022:329, 48 punktas).

[27] Sutartinis įstatyme nustatyto termino pratęsimas taip pat būtų pateisinamas, jei patikrinimas, ar prekės arba paslaugos atitinka sutartyje nurodytus reikalavimus, objektyviai trunka ilgiau.

[28] Iš šioje nuostatoje nurodytų aspektų matyti, kad būtina atsižvelgti ne tik į kreditoriaus patirtos žalos dydį, bet ir į kitus aspektus, be kita ko, į tai, ar šiuo terminu nukrypstama nuo „gerosios komercinės praktikos“ (Direktyvos 2011/7 7 straipsnio 1 dalies a punktas), taip pat prekės arba paslaugos, kuri yra sutarties dalykas, pobūdį (šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punktas), ir į tai, ar skolininkas turi objektyvią priežastį, t. y. teisėtą interesą, naudotis ilgesniu nei 60 dienų terminu (šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies c punktas; šiuo klausimu žr. pavyzdį, pateikiamą šios direktyvos 13 konstatuojamojoje dalyje).

52. Be to, nors pagal Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalies logiką ilgesnių nei 60 dienų mokėjimo laikotarpių nustatymas apribojamas išskirtiniais atvejais, kai įmonėms „gali reikėti ilgesnių mokėjimo laikotarpių“, tai nereiškia, kad pripažinimas, jog įmonė gali vienašališkai nustatyti mokėjimo termino pratęsimo sąlygą, savaime rodo, kad tokio „ilgesnių mokėjimo laikotarpių poreikio“ nėra. Bet kuriuo atveju kreditorius, manydamas, kad tokio „poreikio“ nėra arba kad jis nėra pagrįstas, turėtų galėti ginčyti atitinkamos sutarties sąlygos galiojimą, teigdamas, pavyzdžiui, kad dėl pernelyg ilgos laikotarpio trukmės arba dėl to, kad nėra pateisinimo, ši sąlyga neatitinka šios direktyvos 3 straipsnio 5 dalyje nurodytos antrosios sąlygos, nes yra „labai nesąžininga“ jo atžvilgiu. Iš tikrųjų būtent ši antroji, turinio, sąlyga, mano nuomone, yra reikšminga ir užtikrina naudojimąsi mokėjimo terminų pratęsimu tik jei tokie terminai pagrįsti pirmiausia tuo atveju, kai „aiškus susitarimas“ taikomas ekonomiškai silpnesnėms įmonėms, kaip antai MVĮ [29]. Be to, šios direktyvos 7 straipsnio 4 ir 5 dalyse nurodyta, jog valstybės narės turi užtikrinti, kad būtų „tinkamų ir veiksmingų priemonių“ užkirsti kelią labai nesąžiningų sutarties sąlygų taikymui. Taigi, priešingai, nei savo rašytinėse pastabose teigia Komisija, nemanau, jog esama tikro pavojaus, kad „staiga bus pradėta naudoti daugiau“ formų, pagal kurias nustatomas ilgesnis nei 60 dienų mokėjimo laikotarpis, vien dėl to, kad bus pripažinta, jog vienos iš sutarties šalių vienašališkai nustatyta sutarties sąlyga gali atitikti „aiškaus susitarimo“, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 3 straipsnio 5 dalį, kriterijų [30].

d) Dėl Direktyvos 2011/7 genezės

53. Galiausiai, kalbant, ketvirta, apie Direktyvos 2011/7 genezę, pažymėtina, kad ji leidžia daryti tokią pačią išvadą. Iš tikrųjų pirminiame Komisijos pasiūlyme nebuvo numatyta konkrečių reikalavimų dėl sutarties sąlygų, susijusių su mokėjimo terminais, viršijančiais tam tikras ribas; jame buvo nustatyta tik bendra sąlyga, pagal kurią sutartas mokėjimo laikotarpis neturi būti labai nesąžiningas kreditoriaus atžvilgiu [31]. Be to, nors Europos Parlamentas paprašė atlikti dalinį pakeitimą, pagal kurį dėl ilgesnio nei 60 dienų termino nustatymo reikėtų įvykdyti tam tikras sąlygas, nematyti, kad ši institucija būtų norėjusi uždrausti nustatyti ilgesnį nei 60 dienų terminą iš anksto parengtose standartinėse sąlygose [32].

54. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prejudicinį klausimą atsakyti, kad Direktyvos 2011/7 3 straipsnio 5 dalis turi būti aiškinama taip, kad „aiškus susitarimas“ dėl ilgesnio nei 60 kalendorinių dienų mokėjimo laikotarpio leidžiamas ir tarp įmonių sudarytose sutartyse, kurių sąlygas vienašališkai nustato viena iš šalių,

[29] Šiuo klausimu žr. Direktyvos 2011/7 1 straipsnio 1 dalį.

[30] Šiuo klausimu pažymėtina, kad neseniai atliekant Direktyvos 2011/7 peržiūrą 2023 m. rugsėjo 12 d. Komisijos pasiūlyme dėl reglamento (COM(2023) 533 *final*) konstatuojama, jog „pagrindinė pavėluotų mokėjimų priežastis – stambaus kliento (skolininko) ir mažesnio tiekėjo (kreditoriaus) derybinės galios asimetrija“ ir kad „dėl to tiekėjui dažnai tenka sutikti su nesąžiningais mokėjimo terminais <...>“. Būtent siekiant išvengti tokio nesąžiningumo „tarp rekomenduotų ilgalaikių priemonių buvo pasiūlymai sutartinius mokėjimo terminus nustatyti ne ilgesnius kaip 30 dienų, kai įmonė atlieka mokėjimą MVĮ“. Iš tikrųjų Komisijos pasiūlymo dėl reglamento naujasis 3 straipsnis yra „griežtesnis už dabartinės direktyvos 3 ir 4 straipsnius, nes mokėjimo laikotarpis ir priėmimo arba patikrinimo procedūros trukmė nustatomi ne ilgesni nei 30 dienų, taip pat panaikinamos nuorodos į labai nesąžiningos praktikos ir sąlygų sąvoką“.

[31] Žr. Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kovos su pavėluotais mokėjimais, atliekamais pagal komercinius sandorius – Europos iniciatyvos „Small Business Act“ įgyvendinimas (COM(2009) 126 *final*) 6 straipsnį, kuriuo pakeistos ir patikslintos Direktyvos 2000/35 3 straipsnio 3, 4 ir 5 dalys. Šiuo klausimu taip pat žr. Direktyvos 2000/35 18 konstatuojamąją dalį, kurioje tik pripažįstama, kad „yra tam tikrų rūšių sutar[čių], kuriose ilgesnis mokėjimo terminas kartu su sutarties laisvės apribojimu ar didesnė delspinigių norma gali būti pateisinami“.

[32] Žr. 2010 m. gegužės 4 d. Europos Parlamento pranešimą dėl šio pasiūlymo (A7-0136/2010), pirmiausia 3 ir 24 pakeitimus. Iš tikrųjų siūlomame daliniame pakeitime buvo numatyta, kad mokėjimo laikotarpis gali būti ilgesnis nei 60 dienų, jei šalys dėl to aiškiai susitaria („specifically agree[d]“) ir jei šis laikotarpio pratęsimas nesukelia nepagrįstos žalos vienai iš sutarties šalių („does not lead to unjustified damages“).

jei šis susitarimas pakankamai aiškiai ir nedviprasmiškai matyti iš šių sutarčių, kad sutarties šalys galėtų puikiai apie jį žinoti; galimas mokėjimo laikotarpio pratęsimas negali būti tiesiog kildinamas iš kitų sutarties sąlygų aiškinimo arba faktinio sutarties šalių elgesio.

V. Išvada

55. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Sąd Rejonowy Katowice – Wschód w Katowicach* (Rytų Katovicų apylinkės teismas Katovicuose, Lenkija) pateiktą prejudicinį klausimą:

2011 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/7/ES dėl kovos su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius, 3 straipsnio 5 dalis

turi būti aiškinama taip:

„aiškus susitarimas“ dėl ilgesnio nei 60 kalendorinių dienų mokėjimo laikotarpio leidžiamas ir tarp įmonių sudarytose sutartyse, kurių sąlygas vienašališkai nustato viena iš šalių, jei šis susitarimas pakankamai aiškiai ir nedviprasmiškai matyti iš šių sutarčių, kad sutarties šalys galėtų puikiai apie jį žinoti; galimas mokėjimo laikotarpio pratęsimas negali būti tiesiog kildinamas iš kitų sutarties sąlygų aiškinimo arba faktinio sutarties šalių elgesio.